

บทที่ 9

ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์

(Maslow's Humanistic Theory of Personality)

แนวความคิดทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาบุคลิกภาพทุกวันนี้พัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 20 มีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ 3 แนวทาง คือ 1) แนวความคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์ ซึ่งทำให้เห็นภาพมนุษย์ในลักษณะสัตว์โลกที่เต็มไปด้วยสัญชาตญาณ และความขัดแย้ง ผู้ที่เป็นต้นแนวความคิด คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ ที่เน้นการศึกษาความผิดปกติทางจิตอันเป็นผลเนื่องมาจากพลังของจิตใต้สำนึกที่ครอบคลุมพฤติกรรมของบุคคล 2) แนวความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม ซึ่งมุ่งศึกษามนุษย์ในลักษณะยึดหยุ่นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีการควบคุมและจัดสภาพแวดล้อมภายนอกอย่างรัดกุม ได้แก่ แนวความคิดของ บี.เอฟ. สกินเนอร์ ซึ่งเน้นว่าการศึกษาทดลองเกี่ยวกับพฤติกรรมในสัตว์สามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมพื้นฐานของมนุษย์ได้ ย้ำถึงความสำคัญของการเรียนรู้และการเสริมแรงที่มีผลต่อบุคลิกภาพ 3) แนวความคิดของกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งมีการเคลื่อนไหวเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้มองเห็นธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมมองที่ต่างออกไปคือ มีแนวความคิดว่ามนุษย์โดยพื้นฐานดี และมีค่ามีลักษณะพัฒนาไปข้างหน้าถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ทฤษฎีตามแนวความคิดนี้ที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีของมาสโลว์

ประวัติของมาสโลว์

อับราฮัม ฮาโรลด์ มาสโลว์ (Abraham Harold Maslow) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำแนวความคิดของกลุ่มมนุษยนิยม เขาเกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1908 ที่เมืองบรูกลิน รัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา พ่อแม่ของเขาเป็นชาว

ยิวที่ไม่มีการศึกษา อพยพมาจากรัสเซียจึงมีความไฝ่ฝันจะให้ลูก ๆ ของเขามีชีวิตที่ดีกว่าตน มาสโลว์มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน เขาเป็นลูกคนโตพ่อแม่จึงส่งเสริมเต็มที่ ให้เขาได้รับการศึกษาที่ดี ชีวิตของเขาตอนเป็นเด็กค่อนข้างว่าเหว่ เหงา ไม่มีเพื่อน เติบโตท่ามกลางเพื่อนบ้านที่ไม่ใช่ชาวยิว เขาแปลกใจว่าทำไมตัวเขาจึงไม่เป็นโรคจิตโรคประสาท ในเมื่อเขาอยู่ในสภาพแวดล้อมอย่างที่เขaprะสบในวัยเด็ก เขามีความรู้สึกว่าเขาเปรียบเหมือนเด็กนิโกรคนเดียวที่เรียนอยู่ท่ามกลางเด็กผิวขาว ดังนั้นเขาจึงรู้สึกโดดเดี่ยวปราศจากเพื่อน และไม่มีความสุข ส่วนใหญ่เขาจะอยู่ในห้องสมุดอ่านหนังสือ มีสิ่งหนึ่งที่มาสโลว์ปรารถนามาตั้งแต่เด็ก คือ ปรารถนาให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเหมือนกับที่เขาปรารถนาให้ตัวเขามีชีวิตที่ดีกว่าเดิม นอกจากใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาแล้วเรียนแล้วเขายังหาประสบการณ์ในชีวิตทุก ๆ ฤดูร้อนโดยการทำงานในโรงงานของครอบครัวกับพี่น้องของเขา

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมมาสโลว์เข้าเรียนกฎหมายที่วิทยาลัยของเมืองแห่งรัฐนิวยอร์กตามที่พ่อเขาต้องการ แต่เมื่อเขาเรียนได้ 2 สัปดาห์เขาก็ตระหนักว่าเขาไม่สามารถจะเป็นนักกฎหมายได้ เขาได้ย้ายไปเรียนที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล พอขึ้นปีที่ 3 เขาโอนไปเรียนทางด้านจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน จนจบปริญญาตรีในปี ค.ศ. 1930 ปริญญาโทในปี ค.ศ. 1931 และปริญญาเอกในปี ค.ศ. 1934 ระหว่างที่เรียนปริญญาตรีอยู่นั้นเขาแต่งงานกับเบอร์ธาร์ กูดแมน (Bertha Goodman) เพื่อนหญิงของเขาตั้งแต่สมัยมัธยม การแต่งงานเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดในชีวิตของมาสโลว์ เขากล่าวว่า "ชีวิตของฉันไม่ได้เริ่มต้นอย่างจริงจังเลย จนกระทั่งฉันแต่งงานและย้ายไปเรียนที่วิสคอนซิน" (Hjelle and Ziegler, 1981:362) การที่มาสโลว์ตัดสินใจเลือกเรียนทางด้านจิตวิทยา เพราะเขาได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดพฤติกรรมนิยมของวัตสัน (Watson)

มาสโลว์ ได้ฝึกงานระดับปริญญาเอกภายใต้การแนะนำของแฮรี ฮาร์โลว์ (Harry Harlow) นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียง วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของเขาเป็นการศึกษาพฤติกรรมทางเพศ และลักษณะเด่นของลิง การศึกษาเรื่องนี้เป็นจุดเริ่มต้นให้เขาสนใจพฤติกรรม

ทางเพศ และพฤติกรรมทางอารมณ์ของมนุษย์ ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นแนวความคิดมนุษยนิยม มาสโลว์ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศโดยเฉพาะรักร่วมเพศ ซึ่งเขามีความเห็นว่าเป็นวิธีที่สำคัญวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง

ตั้งแต่จบปริญญาตรีที่วิสคอนซินเขาเป็นอาจารย์ผู้ช่วยสอน ระหว่างปี ค.ศ. 1930 - ค.ศ. 1934 และเป็นอาจารย์สอนในปี ค.ศ. 1934 - 1935 ต่อมามาสโลว์ย้ายไปสอนที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบียจากปี ค.ศ. 1935 ถึงปี ค.ศ. 1937 ระหว่างอยู่ที่โคลัมเบียเขาเป็นผู้ช่วยการวิจัยของนักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มีชื่อเสียงคือ อี. แอล. ธอร์นไดค์ (E.L. Thorndike) แล้วย้ายไปสอนที่วิทยาลัยบรูกลินจนถึงปี ค.ศ. 1951 ระยะเวลาที่นิวยอร์กเป็นที่รวมนักจิตวิทยาชาวยุโรปที่มีชื่อเสียงหลายคน ที่หนีภัยจากฮิตเลอร์มาอยู่ที่อเมริกา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 - 1940 เช่น อิริค ฟรอมม์ อัลเฟรด แอคเลอร์ คาเรน ฮอร์นีย์ รัท เบเนดิกท์ และแมกซ์ เวทโทเมอร์ ซึ่งมาสโลว์ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วย ข้อมูลที่ได้จากการสนทนาจากบรรดานักจิตวิทยาเหล่านี้เป็นแนวทางที่สำคัญในการวางรากฐานแนวความคิดทฤษฎีมนุษยนิยมของเขา

เมื่อลูกสาว 2 คนของเขาเกิด เขาเริ่มไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม เพราะจากการเลี้ยงลูกทำให้เขาตระหนักว่าพฤติกรรมของมนุษย์มีความซับซ้อนมาก ยากที่จะทำความเข้าใจได้ ด้วยวิธีการของนักพฤติกรรมนิยมซึ่งเหมาะที่อธิบายพฤติกรรมของสัตว์มากกว่า

เนื่องจากวิกฤตการณ์ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้มาสโลว์เปลี่ยนวิถีทางในวิชาชีพของเขาหันมาพัฒนาทฤษฎีมนุษยนิยมของเขาโดยศึกษาทดลองและวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ในปี ค.ศ. 1951 เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าภาควิจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยแบรนดิชในตำแหน่งศาสตราจารย์และอยู่ในตำแหน่งนั้นจนถึงปี ค.ศ. 1961 ช่วงระยะเวลานี้มาสโลว์ได้เผยแพร่แนวความคิดทฤษฎีมนุษยนิยมของเขาอย่างกว้างขวาง ปี ค.ศ. 1969 เขาลาออกจากมหาวิทยาลัยแบรนดิช และสิ้นชีวิตเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ปีค.ศ. 1970 ด้วยโรคหัวใจรวมอายุ 62 ปี

มาสโลว์ เป็นสมาชิกและดำรงตำแหน่งสำคัญของสมาคมต่าง ๆ มากมาย เช่น เป็นสมาชิกสมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกา (The American Psychological Association) เป็นประธานสมาคมจิตวิทยาแห่งรัฐแมสซาชูเซตส์ (The Massachusetts State Psychological Association) เป็นผู้ก่อตั้งวารสารจิตวิทยามนุษยนิยม (The Journal of Humanistic Psychology) และวารสารจิตวิทยาระหว่างบุคคล (The Journal of Transpersonal Psychology) นอกจากนี้เขาเป็นที่ปรึกษาวารสารทางวิชาการอื่น ๆ มากมาย

หนังสือที่มาสโลว์เขียนขึ้นในช่วงระยะ 10 ปีสุดท้ายของชีวิตมีหลายเล่ม เช่น ใน ค.ศ. 1962 เรื่อง "ภาวะจิตวิทยา" (Toward a Psychology of Being) ค.ศ. 1964 เรื่อง "ศาสนา ค่านิยม และประสบการณ์สุดยอด" (Religions, Values, and Peak Experiences) และ ค.ศ. 1970 เรื่อง "แรงจูงใจและบุคลิกภาพ" (Motivation and Personality) เป็นต้น

แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีมนุษยนิยม

จิตวิทยามนุษยนิยมได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเชิงปรัชญาของกลุ่มเสรีนิยม (Existential Philosophy) ซึ่งมีความเชื่อว่าคนเรามีอิสระอย่างสมบูรณ์ที่จะเลือกและรับผิดชอบตนเองตามลำพัง คือ คนเราเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมของตนเอง ทุกคนปรารถนาจะกระทำพฤติกรรมดี การที่คนเรามีพฤติกรรมไม่ดีเพราะเขาเลือกวิถีทางของเขาเองหรือเป็นเพราะเขาไม่มีโอกาสเลือก แนวคิดเสรีนิยมเน้นความมีสำนึก ความรู้สึก และอารมณ์ที่นึกคิดเอาเองของคนเรา และประสบการณ์ส่วนบุคคล จากมุมมองแง่นี้ชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงระหว่างแนวคิดเสรีนิยมกับมนุษยนิยม คือ เน้นประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นปรากฏการณ์ปฐมภูมิในการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์เหมือนกัน และทั้ง 2 ทฤษฎีอธิบายเหมือนกันว่าพฤติกรรม

ภายนอกเป็นปรากฏการณ์ขั้นสุดท้ายที่เนื่องมาจากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งมาสโลว์ได้นำแนวความคิดนี้ไปเพิ่มเติมในการพัฒนาทฤษฎีบุคลิกภาพของเขาจนทำให้ทฤษฎีมนุษยนิยมแตกต่างกับทฤษฎีบุคลิกภาพก่อน ๆ โดยสิ้นเชิง

หลักพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ของทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์ สรุปได้ดังนี้ คือ

1. มุ่งศึกษาบุคคลในลักษณะผสมผสานเป็นส่วนรวม (The Individual as an Integrated Whole) มาสโลว์มีความรู้สึกว่าการศึกษบุคลิกภาพของทฤษฎีต่าง ๆ มุ่งศึกษาวิเคราะห์แยกแยะคนเป็นส่วน ๆ มานานแล้ว เช่น แนวคิดของจิตวิเคราะห์และพฤติกรรมนิยม โดยลืมนำว่าแต่ละบุคคลประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ผสมผสานกันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนั้นการทำความเข้าใจบุคคลให้ถ่องแท้จะต้องพิจารณาบุคคลในส่วนทั้งหมด
2. มุ่งศึกษามนุษย์โดยเฉพาะโดยไม่นำการศึกษาวิจัยในสัตว์มาเกี่ยวข้อง (Irrelevance of Animal Research) แนวความคิดของมาสโลว์ ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างมนุษย์และสัตว์ เขามีความเชื่อว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐกว่าสัตว์อื่น ๆ ทั้งปวง ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม มาสโลว์มีความเห็นว่ากลุ่มพฤติกรรมนิยมมุ่งศึกษาพฤติกรรมการวางเงื่อนไข โดยไม่สนใจสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคลอันได้แก่ ความคิด ค่านิยม ความละเอียด ความรัก ความอิจฉาริษยา ความซาบซึ้งในศิลปะ ความสามารถนั้นเป็นการลดความเป็นมนุษย์ลงทำให้มนุษย์เหมือนเครื่องจักรกลเข้าไปทุกที ซึ่งสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคลเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญมากก่อให้เกิดผลผลิตที่มีค่าต่อโลก เช่น โคลงกลอน ดนตรี ผลงานทางวิทยาศาสตร์ ผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งไม่มีหนู นก ลิง หรือปลาโลมาจะได้ ดังนั้นการศึกษพฤติกรรมในสัตว์จะเชื่อมโยงนำมาอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้

3. ธรรมชาติภายในของมนุษย์ (Man's Inner Nature) ทฤษฎีมนุษยนิยมเชื่อว่าธรรมชาติภายในของมนุษย์ดีหรืออย่างน้อยก็เป็นกลาง คือ ไม่ดีไม่เลว การที่คนเรามี

พฤติกรรมไม่ดี ชอบก้าวร้าว ชอบทำลาย เป็นเพราะสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย ไม่ใช่ เพราะพื้นฐานภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นแนวความคิดที่สวนทางกับแนวความคิดของ فروยด์ ที่เชื่อว่าพื้นฐานภายในของมนุษย์แล้ว มีพลังผลักดันภายในที่ไม่สามารถควบคุมได้ให้ทำลายเพื่อความสับสนสบายของตนเอง

4. มนุษย์มีศักยภาพในการสร้างสรรค์ (Human Creative Potential)

มาสโลว์เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งแสดงออกมาในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นมากมาย เช่น การเขียนหนังสือ การประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ การคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ การทำงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องสูญเสียศักยภาพในการสร้างสรรค์ไปก็เพราะอิทธิพลของสังคมและสภาพแวดล้อม แนวความคิดนี้อาจจะนับได้ว่าเป็นแนวความคิดพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีมนุษยนิยม

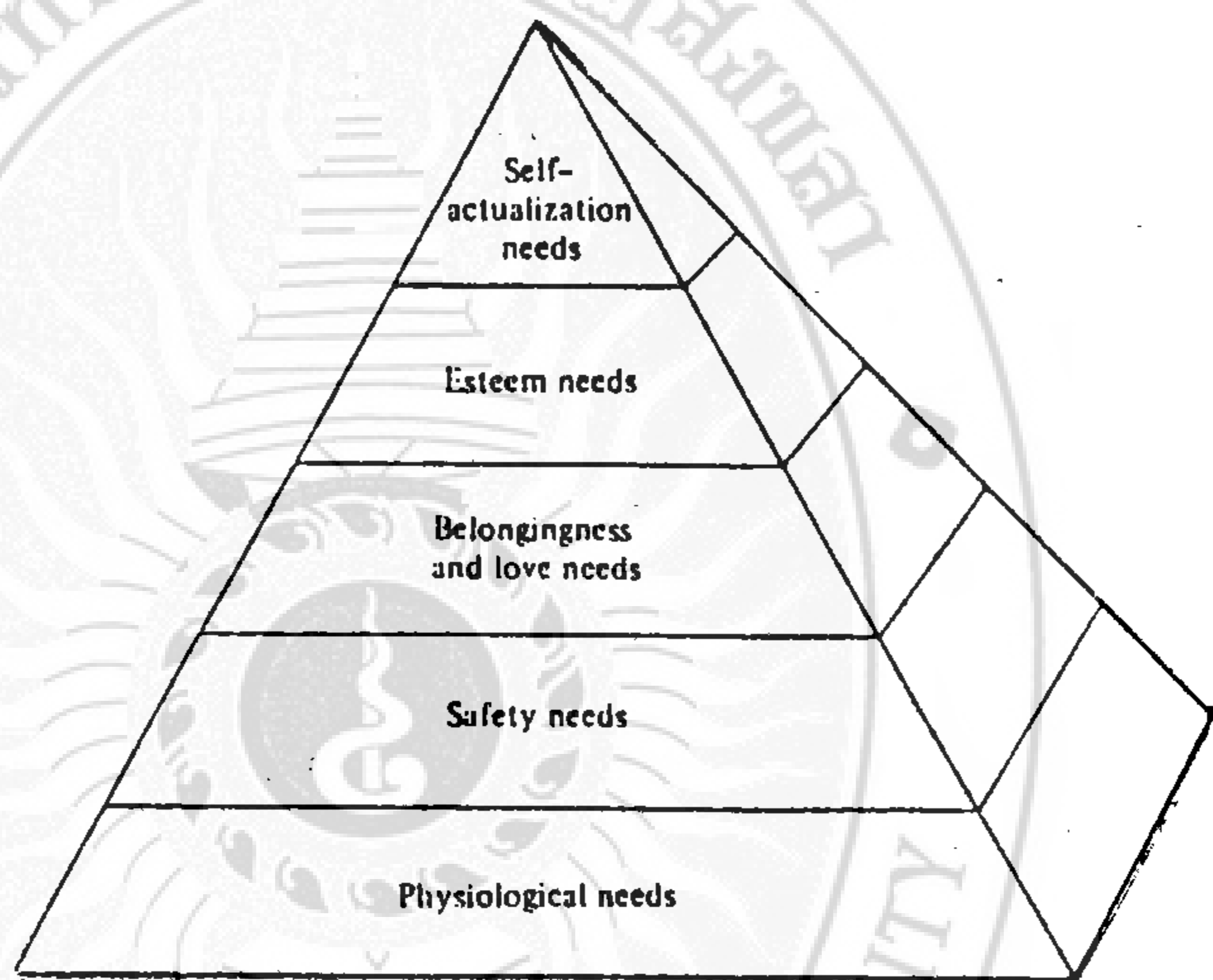
5. มุ่งศึกษาบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี (Emphasis on Psychological Health)

มาสโลว์มีความคิดเห็นว่าการจิตวิทยาส่วนใหญ่ ให้ความสนใจศึกษาแต่พฤติกรรมของคนที่มีผิดปกติ และมักจะพิจารณามนุษย์ในด้านลบด้านเดียว ซึ่งที่จริงแล้วมนุษย์มีสิ่งที่ดีมีคุณค่าหลาย ๆ อย่าง อยู่ในตัว ดังนั้นมาสโลว์และนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม จึงมุ่งความสนใจไปศึกษาบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีในแง่แบบของชีวิต และเป้าหมายของชีวิตซึ่งเขาเชื่อว่ามีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิต (Self - Actualization)

ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

ทฤษฎีแรงจูงใจตามลำดับขั้นความต้องการ เป็นทฤษฎีที่สำคัญที่สุดของมาสโลว์ หรืออาจจะกล่าวว่าการะบวนการของแรงจูงใจเป็นหัวใจทฤษฎีบุคลิกภาพของมาสโลว์

มาสโลว์แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น โดยเรียงลำดับจากความต้องการพื้นฐานต่ำสุด ไปยังความต้องการชั้นสูงสุด คือ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3) ความต้องการความรัก และเป็นเจ้าของ 4) ความต้องการความมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี 5) ความต้องการพัฒนาตนเองไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดของชีวิต ดังในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์

(Hjelle and Ziegler, 1981 : 368)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อดำรงชีวิต ได้แก่ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ นอนหลับ เคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งความต้องการเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ดิ้นรนเพื่อตอบสนองความต้องการชั้นนี้ก่อน จึงมีความต้องการในชั้นต่อไป

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะมีความต้องการในขั้นต่อไป คือ ต้องการให้มีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ความต้องการขั้นนี้เป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หลีกเลี้ยงที่จะเผชิญอันตราย ไม่ชอบการเสี่ยงการผจญภัย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบ ยึดระเบียบแบบแผน ตื่นรนแสวงหาทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงแห่งชีวิต

มาสโลว์มีความเห็นว่าครอบครัวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อระดับความต้องการความปลอดภัย โดยเฉพาะในวัยเด็ก สภาพแวดล้อมทางครอบครัวที่ขาดแคลน หรือไม่มั่นคงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเหล่านี้ย่อมมีผลให้เด็กรู้สึกไม่ปลอดภัย วิตกกังวลและไม่ไว้วางใจ จะมีแรงจูงใจให้มีพฤติกรรมตื่นรนแสวงหาความปลอดภัยสูง

3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs) เป็นความต้องการมีคนมารักเอาใจใส่ ห่วงใย เลืออาหาร และทำนองเดียวกันก็ต้องการรักและห่วงใยผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีความหมายรวมไปถึงต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ของครอบครัว เพื่อน สถาบันทางสังคมต่าง ๆ แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมเป็น เจ้าของ เช่น เจ้าของสถาบัน เชื้อชาติ ตระกูล ถิ่นกำเนิด

มาสโลว์ อธิบายเกี่ยวกับความรักไว้ค่อนข้างสวยสดงดงาม ว่าเป็นการสร้างความผูกพัน เชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องมือทำให้คนเรารู้สึกว่าไม่โดดเดี่ยวอ้างว้าง มีค่าและมีสุขภาพจิตดี

4. ความต้องการมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี (Esteem Needs) เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของแล้ว จะก้าวไปสู่ความต้องการขั้นที่ 4 ซึ่งมาสโลว์อธิบายไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความต้องการนับถือตนเองหรือมีศักดิ์ศรีซึ่งแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมมีความเชื่อมั่น บุคลิกภาพเข้มแข็งเป็นตัวของตัวเอง มีประสิทธิภาพ

ประสบความสำเร็จ มีอิสระ และความต้องการมีชื่อเสียงเกียรติยศเป็นที่ยกย่องชมเชยจากผู้อื่น แสดงออกมาในรูปกระทำพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม เช่น ทำบุญ ทำสาธารณกุศลต่าง ๆ มาสโลว์มีความเห็นว่าความต้องการ 2 ลักษณะดังกล่าวจะมีระดับความต้องการมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่จะทำให้รู้สึกว่าคุณค่า และมีความสำคัญต่อผู้อื่น

5. ความต้องการพัฒนาตนเองไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดของชีวิต (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการที่จะตระหนักในตนเองตามสภาพความเป็นจริง และต้องการที่จะพัฒนาตนเอง ไปสู่ความเป็นคนที่สมบูรณ์สูงสุด คือ เป็นคนที่มีบุคลิกภาพใช้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มที่ เป็นคนที่คิดถึงผู้อื่น ทั้งเป็นผู้ที่มองเห็นศักดิ์ศรีและคุณค่าในตนเอง มีบุคลิกภาพที่กระตือรือร้นพร้อมที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่ทำประโยชน์ให้กับสังคม ด้วยความรู้สึกที่จริงใจไม่ใช่ทำเพื่อให้ได้รับความชื่นชมยกย่อง

มาสโลว์ อธิบายว่าความต้องการขั้นต่ำได้แก่ ความต้องการขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 4 เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นการตอบสนองจากสภาพแวดล้อมภายนอก ถ้าความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอหรือไม่ขาดแคลนและไม่จำเป็นต้องตอบสนองสมบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ มนุษย์จะพัฒนาไปถึงความต้องการขั้นสูง คือ ความต้องการขั้นที่ 5 ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของชีวิต เป็นเป้าหมายของชีวิตที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา มาสโลว์มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนโดยพื้นฐานแล้วมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองไปถึงขั้นนี้ได้ แต่ที่คนบางคนไม่สามารถไปถึงได้เพราะมีอุปสรรคอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของเขาไม่เอื้ออำนวย หรือขาดแคลนที่จะตอบสนองความต้องการขั้นต่ำได้ จะเห็นตัวอย่างได้จากคนทั่ว ๆ ไป เช่น คนบางคนตลอดชีวิตดิ้นรนเพื่อการดำรงชีวิต แต่บางคนก็มีชีวิตติดอยู่กับลาภยศ ชื่อเสียง อำนาจ เหล่านี้เป็นลักษณะของบุคคลที่ไม่หลุดพ้นจากการตอบสนองความต้องการขั้นต่ำ และไม่สามารถก้าวไปสู่ความต้องการขั้นสูงสุดที่จะพัฒนาตนเองไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดของชีวิต

แรงจูงใจที่เกิดจากความขาดแคลนและแรงจูงใจเพื่อการเจริญเติบโต (Deficit Motivation Versus Growth Motivation)

มาสโลว์ได้แบ่งแรงจูงใจของมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภทกว้าง ๆ คือ แรงจูงใจที่เกิดจากความขาดแคลน กับแรงจูงใจเพื่อการเจริญเติบโต

1. แรงจูงใจที่เกิดจากความขาดแคลน (Deficit Motives หรือ D Motives) จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมส่วนตัวของแต่ละบุคคล ที่จะเอื้ออำนวยตอบสนองความต้องการขั้นต่ำทั้ง 4 ชั้น ถ้าบุคคลเกิดความรู้สึกว่าอยู่ในสถานะที่ขาดแคลน เช่น หิว หนาว อันตราย และรู้สึกขาดแคลนความรักความเอาใจใส่ ความสนใจ การยอมรับนับถือจากบุคคลรอบข้างหรือบุคคลอื่น ๆ จะทำให้แรงจูงใจประเภท D มีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม และถ้ามีมากเกินไปอาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางจิตใจ (Psychological Illness) ซึ่งมีผลทำให้มีบุคลิกภาพที่ผิดปกติได้

2. แรงจูงใจเพื่อความเจริญเติบโต (Growth Motives หรือ Being Motives) มาสโลว์มีความคิดเห็นว่า โดยธรรมชาติมนุษย์มีพลังอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดแรกเป็นพลังแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยปกป้องตนเองจากอันตราย เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความขาดแคลนหรือเป็นแรงจูงใจในด้านลบ ส่วนพลังอีกชนิดหนึ่งเป็นพลังกระตุ้นให้คนเคลื่อนไปข้างหน้าเพื่อรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ เป็นตัวของตัวเอง มีเอกลักษณ์ ใช้ศักยภาพที่มีอยู่แล้วอย่างเต็มที่ พลังนี้เป็นแรงจูงใจประเภท B เป็นแรงจูงใจในด้านบวก เป็นพลังที่สร้างความเจริญมั่นคงให้แก่บุคลิกภาพ

สมมุติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow's Basic Assumptions Concerning Human Nature)

จิตวิทยามนุษยนิยมของมาสโลว์ตรงข้ามกับแนวความคิดของจิตวิเคราะห์ และแนวคิด

ของพฤติกรรมนิยมโดยสิ้นเชิง ในแง่การอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีข้อแตกต่างดังต่อไปนี้ (ดังในภาพที่ 7) คือ

	Strong	Moderate	Slight	Midrange	Slight	Moderate	Strong	
Freedom								Determinism
Rationality								Irrationality
Holism								Elementalism
Constitutionalism								Environmentalism
Changeability								Unchangeability
Subjectivity								Objectivity
Proactivity								Reactivity
Homeostasis								Heterostasis
Knowability								Unknowability

ภาพที่ 7 แสดงตำแหน่งสมมุติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของมาสโลว์ (Hjelle and Ziegler, 1981 : 377)

1. ความมีเสรี - ความมีข้อจำกัด (Freedom - Determinism) มาสโลว์มีความเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์มีอิสระที่จะเลือกกระทำ และรับผิดชอบการกระทำของตนเอง มีเสรีภาพที่จะคิดและตัดสินใจตอบสนองความต้องการของตนเอง การที่มนุษย์จะก้าวไปข้างหน้าพัฒนาตนเอง ไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดได้นั้นขึ้นอยู่กับทางเลือก การตัดสินใจ และศักยภาพที่เขามีอยู่ เขาอธิบายว่าขณะที่คนเราเป็นเด็ก พฤติกรรมของคนเราถูกกำหนดโดยความต้องการทางด้านสรีระ ทำให้ยังไม่มีอิสระอย่างแท้จริง เมื่อคนเราโตขึ้นจะก้าวขึ้นไปตามลำดับขั้นของความต้องการ จะมีอิสระมากขึ้นและค่อย ๆ หลุดพ้นจากแรงจูงใจประเภท D ที่-

ละชั้นจนถึงชั้นเกิดความคิดสร้างสรรค์ ตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเอง พัฒนาตนเอง ไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุด มาสโลว์ย้ำว่าเสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาบุคลิกภาพ

2. ความมีเหตุผล - ความไร้เหตุผล (Rationality - Irrationality)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่ามาสโลว์ไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรง กับแนวความคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่มุ่งศึกษาทดลองพฤติกรรมในสัตว์แล้วนำผลมาอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ เขาให้เหตุผลว่าธรรมชาติของมนุษย์กับสัตว์นั้นแตกต่างกัน มนุษย์มีศักยภาพเหนือกว่าสัตว์มากมาย มีความสามารถที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้ปรากฏแก่โลกซึ่งไม่มีในสัตว์ ดังนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลที่จะนำสัตว์มาเปรียบเทียบกับคนนอกจากนี้เขาคัดค้านแนวความคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์ที่อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากพลังผลักดันของจิตใต้สำนึกโดยไร้เหตุผล เขาเชื่อว่าพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์เกิดจากพลังความรู้สึกตัว (Conscious) ที่มีเหตุผลในการคิดตัดสินใจกระทำตามศักยภาพที่ตนเองตระหนัก

3. การเป็นหน่วยรวม - การแยกเป็นส่วนย่อย (Holism - Elementalism)

ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์ได้อธิบายธรรมชาติของมนุษย์ว่า แต่ละบุคคลประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ผสมผสานเป็นส่วนรวม การจะทำความเข้าใจมนุษย์ให้ถ่องแท้จำเป็นต้องศึกษาในส่วนรวมไม่ใช่แยกเป็นส่วนย่อย ๆ

4. องค์ประกอบทางร่างกาย - สภาพแวดล้อม (Constitutionalism - Environmentalism)

ถ้าทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์ยอมรับความคิดปรัชญาของกลุ่มเสรีนิยมมาทั้งหมด ในแง่คนเรามีอิสระเสรีอย่างสิ้นเหลือที่จะกำหนดพฤติกรรมของตนเองทั้งในทางที่ดี หรือไม่ดี ไม่ว่าจะ เป็น โครงสร้างทางร่างกายหรือสภาพแวดล้อมต่างก็ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น

แต่มาสโลว์ยอมรับบ้างเล็กน้อยในแง่ความต้องการทางด้านสรีระเป็นแรงจูงใจพื้นฐานเบื้องต้นให้กระทำพฤติกรรมเพื่อดำรงชีวิต แต่กระนั้นก็ตามในการอธิบายของเขาดูเหมือนว่าจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นมาของชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีผลต่อบุคลิกภาพมาก

กว่าความแตกต่างระหว่างบุคคลในแง่ร่างกาย ตัวอย่างเช่น คน 2 คนมีความต้องการทางด้านร่างกายเหมือนกัน แต่สิ่งที่ให้บุคลิกภาพของทั้ง 2 คนนี้ไม่เหมือนกัน ไม่ใช่เพราะระดับความต้องการทางด้านร่างกายที่รับมาจากพันธุกรรมไม่เหมือนกัน แต่เป็นเพราะคนทั้ง 2 ได้รับโอกาสที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองไม่เท่ากันมากกว่า

มาสโลว์จะกล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ทางร่างกายในการอธิบายแรงจูงใจประเภท B ในแง่ศักยภาพที่คนเราติดตัวมาตั้งแต่เกิดซึ่งไม่เหมือนกัน แต่เขาก็กังขี้ว่าศักยภาพเหล่านี้จะสูญ หรือพัฒนาเพิ่มขึ้นก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยหรือไม่

สรุปแล้วมาสโลว์ เน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งต่างกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ เน้นพลังแรงผลักดันเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านสรีระเป็นพื้นฐาน

5. เปลี่ยนแปลงได้ - เปลี่ยนแปลงไม่ได้ (Changeability - Unchangeability) การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของมาสโลว์อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ 2 ประการ คือ 1) มนุษย์มีอิสระเสรีที่จะกำหนดโชคชะตาของตนเอง 2) มนุษย์มีความปรารถนาจะพัฒนาตนเอง ไปสู่จุดสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิต มาสโลว์อธิบายในลักษณะปะทะสัมพันธ์กัน คือ มนุษย์มีความสามารถที่จะเป็นคนอย่างไรก็ได้ที่ปรารถนาจะเป็น สามารถเติบโตได้หลายทิศทาง โดยมีเป้าหมายเคลื่อนไปข้างหน้าไปสู่จุดสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิตตามศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ พัฒนาจากแรงจูงใจประเภท D ไปสู่แรงจูงใจประเภท B คือพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากแรงจูงใจประเภท D ถ้าบุคคลพัฒนาชีวิตของเขาตามวิถีทางนี้ บุคลิกภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ แต่ถ้าคนเราสูญเสียอิสระภาพขาดโอกาสที่จะเลือก บุคลิกภาพจะไม่เปลี่ยนแปลงจะหยุดอยู่กับที่

6. ความเป็นอัตนัย - ความเป็นปรนัย (Subjectivity - Objectivity)

มาสโลว์มีความเชื่อว่าประสบการณ์ส่วนบุคคลหรือโลกส่วนตัวของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจมนุษย์ได้อย่างถ่องแท้มากกว่าการสังเกตพฤติกรรมอย่างตรงไปตรงมา

7. การก้าวไปข้างหน้า - ปฏิริยาโต้ตอบ (Proactivity - Reactivity)

โดยธรรมชาติในตัวของผู้คนมีพลังผลักดันให้ก้าวไปข้างหน้า เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายนี้จะต้องมีแรงกระตุ้นที่เกิดจากตระหนักรู้ในคุณค่าและศักยภาพแห่งตน ซึ่งมาสโลว์มีความเห็นว่าการก้าวไปข้างหน้าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ

8. สภาวะสมดุลย์ - สภาวะไม่สมดุลย์ (Homeostasis - Heterostasis)

มาสโลว์มีความคิดเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์ต้องเป็นสภาวะที่ไม่สมดุลย์ จึงจะสามารถทำให้พัฒนาตนเองเป็นคนเต็มคนโดยสมบูรณ์ได้ แต่คนเราก็ไม่ได้ดิ้นรนพัฒนาตนเองไปข้างหน้าตลอดเวลา ในบางครั้งจำเป็นต้องแสวงหาความสมดุลย์ให้กับชีวิต เขาอธิบายว่าแรงจูงใจประเภท D ทำให้การพัฒนาบุคลิกภาพชะงักงัน

9. สามารถรู้ - ไม่สามารถรู้ (Knowability - Unknowability) เนื่อง

จากมาสโลว์พิจารณาธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะอิสระเสรีและลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งโลกส่วนตัวของบุคคลเป็นเรื่องที่ลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะรู้จักมนุษย์ได้อย่างถ่องแท้

สรุป

ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์ มีแนวความคิดค่อนข้างอุดมคติและเป็นปรัชญา คือมองธรรมชาติของมนุษย์ว่าใฝ่ดีและใฝ่สร้างสรรค์ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเอง ไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิต ถ้าสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย ตรงกันข้ามกับนักจิตวิทยาบุคลิกภาพแนวอื่น เช่น กลุ่มจิตวิเคราะห์ และกลุ่มพฤติกรรมนิยม

ทฤษฎีของมาสโลว์ที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีแรงจูงใจตามลำดับขั้น มีแนวความคิดว่าความต้องการขั้นต่ำจะต้องได้รับการตอบสนองก่อน มนุษย์จึงจะก้าวไปสู่ความต้องการขั้นสูงที่จะเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองเป็นคนเต็มคนโดยสมบูรณ์ มาสโลว์แบ่ง

ความต้องการขั้นต่ำออกเป็น 4 ชั้น คือ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ 4) ความต้องการมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี และความต้องการชั้นสูง คือ ความต้องการชั้นที่ 5 ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเอง ไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิต

หลักพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์ มีดังนี้ 1) มุ่งศึกษาบุคคลในลักษณะผสมผสานเป็นส่วนรวม 2) มุ่งศึกษามนุษย์โดยเฉพาะ โดยไม่นำผลการศึกษาวิจัยในสัตว์มาเกี่ยวข้อง 3) เน้นธรรมชาติภายในมนุษย์ดีหรือเป็นกลาง 4) มนุษย์มีศักยภาพในการสร้างสรรค์ และ 5) มุ่งศึกษาบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี

มาสโลว์ได้เสนอสมมุติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มจิตวิเคราะห์และกลุ่มพฤติกรรมนิยม ในเรื่องดังต่อไปนี้ 1) ความมีเสรี - ความมีข้อกำหนด 2) ความมีเหตุผล - ความไร้เหตุผล 3) การเป็นหน่วยรวม - การแยกเป็นส่วนย่อย 4) องค์ประกอบทางร่างกาย - สภาพแวดล้อม 5) เปลี่ยนแปลงได้ - เปลี่ยนแปลงไม่ได้ 6) ลักษณะอัตนัย - ลักษณะปรนัย 7) การก้าวไปข้างหน้า - ปฏิกริยาโต้ตอบ 8) สภาวะสมดุลย์ - สภาวะไม่สมดุลย์ และ 9) สามารถรู้ - ไม่สามารถรู้

